

SAMENWERKING IN HET VOORTGEZET ONDERWIJS

Enquêteresultaten

SAMENWERKING IN HET VOORTGEZET ONDERWIJS

Enquêteresultaten

Eindrapport

drs. C.T.A. van Bergen
dr. M.C. Paulussen-Hoogeboom
L.M. Bertling, MSc

Amsterdam, 27 maart 2015
Publicatienr. 14208

Regioplan
Jollemanhof 18
1019 GW Amsterdam
Tel. +31 (0)20 531 53 15
www.regioplan.nl

© 2015 Regioplan, in opdracht van de VO-raad

Het gebruik van cijfers en/of teksten als toelichting of ondersteuning in artikelen, scripties en boeken is toegestaan mits de bron duidelijk wordt vermeld. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Regioplan. Regioplan aanvaardt geen aansprakelijkheid voor drukfouten en/of andere onvolkomenheden.

Inhoudsopgave

<u>1 Inleiding</u>	<u>6</u>	<u>5 Samenwerking binnen passend onderwijs</u>	<u>29</u>
Achtergrond	6	De samenwerking met het dagelijks bestuur en de uitvoerende organisatie van het samenwerkingsverband	29
Onderzoeksaanpak	8	De samenwerking tussen besturen onderling	30
Leeswijzer	10	De samenwerking met de gemeente en overige instanties over zorgleerlingen en arbeidsparticipatie	31
<u>2 Mate waarin wordt samengewerkt</u>	<u>13</u>	De samenwerking binnen het OOGO	32
Deelnemers	13	Belangrijkste pluspunten	32
Mate waarin wordt samengewerkt	15	Belangrijkste knelpunten	33
<u>3 Overkoepelend beeld</u>	<u>19</u>	<u>6 Samenwerking met toeleverend onderwijs</u>	<u>36</u>
Randvoorwaarden voor een 'goede' samenwerking	19	Gebieden waarop wordt samengewerkt	36
Belangrijkste plus- en knelpunten	21	Vorm van de samenwerkingen	36
<u>4 Instandhouding regionaal onderwijsaanbod</u>	<u>23</u>	Belangrijkste pluspunten	37
Regionale planning van onderwijsvoorzieningen	23	Belangrijkste knelpunten	38
Samenwerking met collega-besturen	23		
Belangrijkste redenen voor samenwerking met collega-besturen	25		
Belangrijkste pluspunten	26		
Belangrijkste knelpunten	26		
Samenwerking op het facilitaire of personele vlak	27		

7 Samenwerking met vervolgonderwijs **40**

Mbo-instellingen	40
Belangrijkste pluspunten	41
Belangrijkste knelpunten	41
Hbo-instellingen/universiteiten (wo)	41
Belangrijkste pluspunten	42
Belangrijkste knelpunten	42

8 Samenwerking met lerarenopleidingen **45**

Samenwerkingen met lerarenopleidingen	45
Specifieke thema's van samenwerking	46
Belangrijkste pluspunten	47
Belangrijkste knelpunten	48

9 Samenwerking bij professionalisering **50**

Samenwerking bij de professionalisering van leraren	50
Belangrijkste pluspunten	53
Belangrijkste knelpunten	53

10 Samenwerking met het bedrijfsleven **55**

Gebieden waarop wordt samengewerkt	55
Belangrijkste pluspunten	56
Belangrijkste knelpunten	57

11 Wetenschaps- en onderzoeksinstituten **59**

Aard en omvang van de samenwerking	59
Financiering	60
Belangrijkste pluspunten	61
Belangrijkste knelpunten	61

12 Organisaties voor welzijn, cultuur en sport **63**

Welzijnsorganisaties	63
Cultuurorganisaties	64
Sportorganisaties	65
Belangrijkste pluspunten	66
Belangrijkste knelpunten	66

13 Overige samenwerkingen **69**

Samenwerkingen vanuit een specifieke grondslag	69
Samenwerking vanuit een specifieke schoolsoort	70
Samenwerkingen tussen kleine besturen	70
Samenwerkingen met gemeenten en/of jeugdzorginstellingen	71
Samenwerkingen op een specifiek thema	71

REGIOPLAN
BELEIDSONDERZOEK

INLEIDING

1

1 Inleiding

In de voorliggende rapportage wordt verslag gedaan van een inventariserend onderzoek naar samenwerking in het voortgezet onderwijs (vo). Aanleiding voor dit onderzoek was het Sectorakkoord VO 2014-2017. In dit inleidende hoofdstuk gaan we kort in op zowel het sectorakkoord, als de aanpak van het onderzoek.

Achtergrond

Sectorakkoord VO

In het sectorakkoord voor het voortgezet onderwijs hebben de VO-raad¹ en het ministerie van OCW afspraken gemaakt over prioriteiten, doelstellingen, maatregelen en investeringen in het voortgezet onderwijs in de periode 2014 tot en met 2017. In het sectorakkoord worden zeven ambities geformuleerd, die raken aan drie hoofdlijnen: de vormgeving van toekomstbestendig onderwijs (1) door professionele scholen (2) die op verantwoorde wijze rekenschap afleggen (3).

Belang van samenwerking

Het sectorakkoord stelt, onder andere, dat toekomstbestendig onderwijs vraagt om (meer) samenwerking met collega-scholen in de regio, met toeleverend en afnemend onderwijs, met lerarenopleidingen, en met bedrijven in de regio. Samenwerking en verbinding zijn belangrijk omdat het vo een strategische schakel in de leerloopbaan van jongeren is, en omdat het voortgezet onderwijs een netwerkfunctie heeft in lokale en regionale gemeenschappen. Daarnaast wordt samenwerking tussen

¹ Als vertegenwoordiger van schoolbesturen en scholen in het vo.

1 Inleiding

scholen en besturen steeds belangrijker om de gevolgen van teruglopende leerlingaantallen op te vangen.

Om samenwerking te stimuleren en ondersteunen, zijn er in het sectorakkoord, onder ambitie 4 (Partnerschap in de regio), een aantal doelstellingen en kwaliteitsafspraken op het gebied van samenwerking beschreven. In de doelstellingen wordt gestreefd naar intensivering en verbreding van de samenwerking (lokaal en regionaal) met onder meer collega-vo-scholen en besturen, scholen uit andere sectoren, lerarenopleidingen, het bedrijfsleven, wetenschaps- en onderzoeksinstituten, en organisaties op het gebied van welzijn, cultuur en sport. De kwaliteitsafspraken betreffen zowel de verbetering van (wettelijke) randvoorwaarden als de verbetering van de samenwerking bij besturen en scholen in de praktijk.

Samenwerking in de praktijk

De VO-raad en het ministerie van OCW willen samenwerking in het vo graag stimuleren en ondersteunen langs de lijnen van de in het sectorakkoord geformuleerde doelstellingen. Om dat goed en onderbouwd te kunnen doen, heeft RegioPlan, op verzoek van de VO-raad, geïnventariseerd op welke terreinen en met welke partners scholen en besturen in het vo op dit moment (schooljaar 2014-2015) samenwerken.

1 Inleiding

Onderzoeksaanpak

Vorbereiding

In de voorbereidende fase hebben we ons een beeld gevormd in hoeverre samenwerking op verschillende terreinen in het vo aan de orde is, en op welke manier daarover wordt gesproken en geschreven. Deze fase van het onderzoek bestond uit een documentstudie en verkennende interviews met bestuurders en deskundigen.²

De aldus verkregen informatie is gebruikt voor het opstellen van een lijst met samenwerkingsthema's (zie box 1) die we telefonisch konden bespreken met vertegenwoordigers van scholen en besturen.

² De documentstudie is uitgevoerd onder acht scholen en tien besturen. Er zijn drie verkennende interviews gehouden.

1 Inleiding

Samenwerkingsthema's

1. Samenwerking met collega-besturen voor vo, gericht op het in stand houden van een toegankelijk en gevarieerd onderwijsaanbod
2. Samenwerking binnen passend onderwijs
3. Samenwerking met toeleverend onderwijs, bijvoorbeeld over doorlopende leerlijnen en de overgang van po naar vo
4. Samenwerking met vervolgonderwijs (mbo en hbo/wo)
5. Samenwerking met de lerarenopleidingen en collega-besturen voor vo, gericht op de kwaliteit en professionaliteit van de leraar
6. Samenwerking met andere vo-scholen, gericht op de kwaliteit en professionaliteit van de leraar
7. Samenwerking met het bedrijfsleven teneinde het onderwijs te verrijken vanuit de beroepspraktijk
8. Samenwerking met wetenschaps- en onderzoeksinstituten in het doen van onderzoek
9. Samenwerking met instellingen op het gebied van welzijn, cultuur en sport, gericht op een brede ontwikkeling van leerlingen

1 Inleiding

Telefonische enquête

De volgende fase van het onderzoek bestond uit een telefonische enquête. Deze gesprekken vonden plaats op afspraak en duurden 20 tot 30 minuten. Bij de gesprekken werd eerst geïnventariseerd op welke van de bovenstaande thema's er binnen de school/het bestuur sprake was van structurele samenwerkingen/samenwerkingsprojecten. Vervolgens werden er, samen met de respondent, enkele samenwerkingsthema's uitgekozen om nader te bespreken.

Casestudies

In de derde en laatste fase van het onderzoek hebben we acht samenwerkingen nader beschreven.³ De keuze voor deze praktijkvoorbeelden is in samenspraak met de VO-raad tot stand gekomen. De achterliggende gedachte hierbij was dat deze samenwerkingen vertegenwoordigers van andere scholen en besturen zouden kunnen informeren en/of inspireren bij het vormgeven van hun eigen samenwerking(en).

Leeswijzer

In het vervolg van deze rapportage gaan we (in hoofdstuk 2) eerst in op de mate waarin samenwerking op de verschillende thema's voorkomt. Vervolgens schetsen we (in hoofdstuk 3) het overkoepelende beeld dat uit de nadere bespreking van de verschillende thema's naar voren is gekomen. Ten slotte

³ Over de casestudies wordt afzonderlijk gerapporteerd. Van Bergen, C.T.A., Van der Wel, J.J. & Paulussen-Hoogbeem, M.C. (2015) *Samenwerking in het voortgezet onderwijs: Beschrijving van acht praktijkvoorbeelden*. Amsterdam: RegioPlan.

1 Inleiding

beschrijven we (in de hoofdstukken 4 t/m 13) onze bevindingen op het gebied van de afzonderlijke thema's.

REGIOPLAN
BELEIDSONDERZOEK

2

MATE WAARIN WORDT SAMENGEWERKT

2 Mate waarin wordt samengewerkt

In dit hoofdstuk presenteren we het beeld dat uit de telefonische enquêtes naar voren is gekomen over mate waarin er, in het voortgezet onderwijs, wordt samengewerkt op de door ons onderscheiden thema's. Alvorens dit te doen, gaan we eerst nog even kort in op de deelnemers aan het onderzoek.

Deelnemers

We hebben 111 vertegenwoordigers van vo-scholen en besturen bereid gevonden mee te doen aan de telefonische enquête. Zestig van hen (54%) hebben een functie op schoolniveau, en 51 (46%) een functie op bestuursniveau.⁴ De scholen en besturen waarvan de respondenten afkomstig zijn, verschillen wat betreft achtergrondkenmerken (grootte, regio en stedelijkheid) niet van de gehele populatie vo-scholen en vo-besturen.⁵

Met elke respondent is tijdens de telefonische enquête een aantal (meestal 2, maar soms ook 3) samenwerkingsthema's nader besproken. Tabel 2.1 geeft weer met hoeveel respondenten we uiteindelijk over de verschillende thema's hebben gesproken.

⁴ Respondenten wier functie zich op beide niveaus bevindt (directeuren-bestuurders), zijn meegeteld bij het bestuursniveau.

⁵ Voor de grootte van scholen is gekeken naar het aantal leerlingen. Voor de grootte van besturen is zowel gekeken naar het aantal leerlingen als naar het aantal scholen dat onder het bestuur valt.

2 Mate waarin wordt samengewerkt

Tabel 2.1 Aantallen respondenten waarmee over de verschillende thema's is gesproken*

	Aantal	Percentage
Samenwerking met collega-besturen voor vo, gericht op het in stand houden van een toegankelijk en gevarieerd onderwijsaanbod	33	12%
Samenwerking binnen passend onderwijs	31	12%
Samenwerking met toeleverend onderwijs (bijvoorbeeld over doorlopende leerlijnen en de overgang van po naar vo)	29	11%
Samenwerking met vervolgonderwijs (mbo en hbo/wo)	29	11%
Samenwerking met de lerarenopleidingen en collega-besturen voor vo, gericht op de kwaliteit en professionaliteit van de leraar	29	11%
Samenwerking met andere vo-scholen, gericht op de kwaliteit en professionaliteit van de leraar	20	7%
Samenwerking met het bedrijfsleven teneinde het onderwijs te verrijken vanuit de beroepspraktijk	27	10%
Samenwerking met wetenschaps- en onderzoeksinstituten in het doen van onderzoek	19	7%
Samenwerking met instellingen op het gebied van welzijn, cultuur en sport, gericht op een brede ontwikkeling van leerlingen	23	9%
Overige samenwerkingen	26	10%
Totaal aantal besproken thema's*	266	100%

* In de 111 interviews.

2 Mate waarin wordt samengewerkt

Mate waarin wordt samengewerkt

In de telefoongesprekken hebben we de respondenten gevraagd om voor elk van de door ons onderscheiden thema's aan te geven of er volgens hen bij hun school/bestuur wel of geen sprake is van samenwerking op dit thema. De resultaten hiervan worden weergegeven in tabel 2.2.

Deze tabel laat zien dat er in het vo op veel thema's wordt samengewerkt (veel scholen/besturen zijn betrokken bij meerdere samenwerkingen).⁶ Naast de wettelijk verplichte samenwerking binnen passend onderwijs komen vooral *samenwerking met het vervolgonderwijs* (86% van de scholen/besturen), *samenwerking bij de instandhouding van het regionale onderwijsaanbod* (84% van de scholen/besturen), en *samenwerking met het toeleverend onderwijs* (82% van de scholen/besturen) relatief vaak voor.

Samenwerking met wetenschaps- en onderwijsinstellingen werd door de respondenten het minst vaak genoemd, hetgeen echter niet wegneemt dat nog altijd de helft van de respondenten aangeeft dat hun school/bestuur op dit thema samenwerkt.

Respondenten van scholen en respondenten van besturen verschillen niet van elkaar in de mate waarin zij aangeven dat hun school of bestuur op een bepaald thema samenwerkt.

⁶ We willen erop wijzen dat deze informatie alleen het voorkomen van samenwerking betreft, en niet de intensiteit en/of de omvang daarvan.

2 Mate waarin wordt samengewerkt

Tabel 2.2 **Percentage respondenten dat aangeeft dat hun school/bestuur samenwerkt op de verschillende thema's**

	Percentage
Samenwerking met collega-besturen voor vo, gericht op het in stand houden van een toegankelijk en gevarieerd onderwijsaanbod	84%
Samenwerking binnen passend onderwijs	98%
Samenwerking met toeleverend onderwijs (bijvoorbeeld over doorlopende leerlijnen en de overgang van po naar vo)	82%
Samenwerking met vervolgonderwijs (mbo en hbo/wo)	86%
Samenwerking met lerarenopleidingen, en collega-besturen voor vo, gericht op de kwaliteit en professionaliteit van de leraar	74%
Samenwerking met andere vo-scholen, gericht op de kwaliteit en professionaliteit van de leraar	70%
Samenwerking met het bedrijfsleven teneinde het onderwijs te verrijken vanuit de beroepspraktijk	76%
Samenwerking met wetenschaps- en onderzoeksinstituten in het doen van onderzoek	52%
Samenwerking met instellingen op het gebied van welzijn, cultuur en sport, gericht op een brede ontwikkeling van leerlingen	69%
Overige samenwerkingen*	48%
Totaal	111

* Samenwerkingen die de respondenten niet onder een van de door ons onderscheiden thema's konden scharen.

2 Mate waarin wordt samengewerkt

We hebben de respondenten ook gevraagd aan te geven of er samenwerkingsthema's zijn die binnen hun school/bestuur op dit nog moment minder aandacht hebben. De thema's *samenwerking met vervolgonderwijs* en *samenwerking met het bedrijfsleven* werden hierbij het vaakst genoemd (door respectievelijk 14% en 13% van de respondenten).⁷

In het volgende hoofdstuk gaan we in op het algemene beeld dat uit de bespreking van de verschillende thema's naar voren is gekomen.

⁷ Twee andere thema's die relatief vaak werden genoemd, waren *samenwerking met het toeleverend onderwijs* (door 11% van de respondenten) en *samenwerking met wetenschaps- en onderzoeksinstituten* (door 10% van de respondenten). Voor deze vier meest genoemde thema's is nagegaan of er sprake is van verschillen tussen respondenten van scholen en respondenten van besturen. Dit bleek niet het geval te zijn.

REGIOPLAN
BELEIDSONDERZOEK

OVERKOEPELEND BEELD

3

3 Overkoepelend beeld

Op basis van de informatie die we in de telefonische interviews hebben verzameld, hebben we (in de hoofdstukken 4 t/m 13) voor elk thema een nadere beschrijving van de samenwerking gemaakt. In dit hoofdstuk presenteren we het algemene, overkoepelde beeld dat uit deze themabeschrijvingen naar voren komt. We gaan daarbij in op wat de randvoorwaarden voor een goede samenwerking lijken te zijn, en op de belangrijkste plus- en knelpunten die in de praktijk van het samenwerken ervaren worden.

Randvoorwaarden voor een ‘goede’ samenwerking

Ondanks de diversiteit die uit de themabeschrijvingen spreekt (elk thema is nu eenmaal ‘anders’), bleek het wel degelijk mogelijk om uit verschillende themabeschrijvingen een aantal ‘randvoorwaarden’ te destilleren die lijken bij te dragen aan een goed lopende samenwerking. Dit zijn:

Gelegenheid om zich te kunnen ontwikkelen

Veel respondenten gaven aan dat een samenwerking ‘moet kunnen groeien’. Tijd en direct contact tussen de samenwerkende partijen zijn hiervoor de belangrijkste ingrediënten. Men moet elkaar leren kennen en, in het verlengde daarvan, elkaar leren te vertrouwen. Een papieren afspraak zoals bijv. een convenant kan daarbij wel als uitgangspunt fungeren, maar de samenwerking zal vervolgens altijd in de praktijk verder uitgebouwd en ingevuld moeten worden.

Betrokkenheid van meerdere niveaus

Bij goed lopende samenwerkingen zijn vaak alle niveaus van de schoolorganisatie betrokken (bestuurders, schoolleiders, leraren). Er wordt dan op bestuursniveau nagedacht over wat de verschillende partijen met de samenwerking willen bereiken, en op welke manier zij zich daarvoor willen inzetten. Op basis daarvan wordt vervolgens beleid gemaakt (worden er prioriteiten gesteld) en kunnen

3 Overkoepelend beeld

bepaalde thema's op een lager niveau (bijv. in werkgroepen van direct betrokkenen) verder worden uitgewerkt, om vervolgens weer naar boven te worden teruggelegd. Betrokkenheid en het nemen van verantwoordelijkheid op bestuursniveau vertaalt zich op deze manier door naar de lagere niveaus.

De samenwerking moet nuttig zijn voor alle partijen

De samenwerking moet een duidelijk, gezamenlijk doel dienen, waarvan alle partners uiteindelijk (in meer of mindere mate) profiteren. Wanneer de samenwerking alle partijen iets te bieden heeft, ontstaat bij hen ook de 'wil' om elkaar vinden en de motivatie om een bijdrage te leveren.

Coördinatie

Bij goed verlopende samenwerkingen is vaak sprake van heldere afspraken over wat de verschillende partijen van elkaar kunnen verwachten en wanneer. Het benoemen van een coördinator of andere 'kartrekker' draagt hier zeker aan bij.

Kenmerken van de Regio

Ten slotte hebben we gemerkt dat ook kenmerken de regio waarin de (beoogde) samenwerking plaatsvindt bij kunnen dragen aan het succesvolle verloop ervan. Wanneer een regio in geografisch opzicht goed is afgebakend, brengt dat vaak ook een goede afbakening op gebied onderwijs en het bedrijfsleven met zich mee, waardoor samenwerken meer vanzelfsprekend wordt en potentiële samenwerkingspartners elkaar makkelijker weten te vinden.

3 Overkoepelend beeld

Belangrijkste plus- en knelpunten

De opbrengsten van samenwerking die scholen/besturen ervaren variëren (uiteraard) naar gelang van het doel van de samenwerking.

Zo hebben sommige samenwerkingen vooral opbrengsten voor leerlingen (betere voorbereiding op de arbeidsmarkt, betere oriëntatie op het vervolgonderwijs, meer ontwikkelingsmogelijkheden), terwijl andere samenwerkingen vooral opbrengsten hebben voor de schoolorganisatie (professionalisering van leraren, behoud van instroom/onderwijsaanbod, meer efficiëntie).

Naast deze specifieke opbrengsten brengt samenwerking ook thema-overstijgende opbrengsten met zich mee. De belangrijkste daarvan is een toegenomen gevoel van ‘verbondenheid’ en ‘gezamenlijkheid’. Door samen te werken komen partners nader tot elkaar (men leert wat voor de ander belangrijk is en waarom), en kunnen ze (door het delen van werkwijzen, kennis en expertise) ook van elkaar leren.

Factoren die samenwerking kunnen belemmeren, bevinden zich vooral op financieel en organisatorisch gebied. Voor sommige samenwerkingen geldt bijvoorbeeld dat deze eigen middelen bekostigd worden. Voor andere samenwerkingen is wel financiering beschikbaar, maar niet structureel (genoeg). Ook kan het voor betrokkenen soms lastig zijn om de benodigde tijd vrij te maken, of de samenwerking in hun rooster (of dat van de leerlingen) in te passen.

Ten slotte kan ook wet- en regelgeving (bijv. op het gebied van bekostiging en personeel) in sommige gevallen als belemmerd ervaren worden.

REGIOPLAN
BELEIDSONDERZOEK

4

INSTANDHOUDING REGIONAAL ONDERWIJSAANBOD

4 Instandhouding regionaal onderwijsaanbod

Op welke manieren werken besturen in de regio met elkaar samen bij de instandhouding van het regionale onderwijsaanbod? Welke plus- en minpunten ervaren zij daarbij? We hebben met 33 respondenten⁸ over deze onderwerpen gesproken.

Regionale planning van onderwijsvoorzieningen

Ongeveer driekwart van de respondenten gaf aan dat hun bestuur deelneemt aan het overleg over regionale planning van onderwijsvoorzieningen (RPO). Hierbij werd overigens een aantal keren opgemerkt dat het RPO geen structureel overleg is, maar alleen plaatsvindt als de situatie in de regio verandert (bijv. als een van de scholen haar onderwijsaanbod wil veranderen). Verreweg de meeste respondenten beoordelen de samenwerking in dit overleg als positief (voldoende of goed). De knelpunten die soms worden ervaren, zijn: tegengestelde belangen tussen kleine en grote besturen, of een strak keurslijf van afspraken waardoor verdergaande samenwerking juist bemoeilijkt wordt.

Samenwerking met collega-besturen

De bestuurlijke samenwerking ten behoeve van het in stand houden van een toegankelijk, breed en gevarieerd onderwijsaanbod in de regio kan zich zowel richten op de verschillende onderwijsniveaus/onderwijsrichtingen, als op afzonderlijke vakken of profielen. In de gesprekken kwam het eerste beduidend vaker naar voren dan het tweede.⁹

⁸ Waarvan acht op schoolniveau en 25 op bestuursniveau.

⁹ Ongeveer driemaal zo vaak.

4 Instandhouding regionaal onderwijsaanbod

Uit de gesprekken kwam verder naar voren dat bestuurlijke samenwerking op alle niveaus (pro, lwoo, vmbo, havo, atheneum en gymnasium) voorkomt. De meeste samenwerkingen hebben echter betrekking op de beroepsgerichte leerwegen van het vmbo.¹⁰ In een aantal gevallen heeft de samenwerking betrekking op brede scholengemeenschappen (en richt deze samenwerking zich dan voornamelijk op kennisdeling en gezamenlijk leren).

Wat betreft de vorm van de samenwerking is het delen van personeel de meest genoemde. Daarnaast worden soms gebouwen, vaklokalen of lesmateriaal met elkaar gedeeld en wisselen enkele besturen leerlingen met elkaar uit omdat de groepen anders te klein zouden zijn. In een aantal gevallen worden hele opleidingen met elkaar geïntegreerd.

Enkele voorbeelden

Samenwerking tussen twee vmbo-scholen en een mbo-school. Er wordt momenteel een nieuwe school gebouwd, waarin de drie scholen gezamenlijk hun intrek zullen nemen om vmbo-basis en -kader (niveau 1 t/m 4) en mbo (niveau 1 en 2 aan te bieden). Door deze samenwerking worden betere mogelijkheden geboden om de school met een startkwalificatie te verlaten. Bovendien kunnen de scholen in hun samenwerking gelijk inhaken op de nieuwe examenprogramma's.

¹⁰ Een ruime helft van deze samenwerkingen bestaat al langer.

4 Instandhouding regionaal onderwijsaanbod

Vervolg enkele voorbeelden

Het inrichten van een route voor leerlingen die hen in de stad de mogelijkheid geeft om alle vmbo-richtingen te volgen. Voor zorg en welzijn kunnen leerlingen bij de ene school terecht en voor techniek bij de andere.

Samenwerking met een andere vo-school in de gemeente rondom twee aspecten. Enerzijds trekken de scholen op het gebied van onderwijshuisvesting samen op in overleg met de gemeente. Anderzijds werken de scholen samen rondom de praktijkvakken in vmbo basis-kader. Leerlingen van de ene school volgen de onderbouw van deze leerwegen op de ene school en stappen in het derde jaar over naar de andere school.

Belangrijkste redenen voor samenwerking met collega-besturen

De meest genoemde reden voor bestuurlijke samenwerking is de krimp in de regio (genoemd door de helft van de samenwerkende besturen). Zonder samenwerking zouden de vooruitzichten slecht zijn. Besturen en scholen zouden geld verliezen of elkaar kapot concurreren. Een tweede reden die uit de gesprekken naar voren kwam, is het voordeel dat bundeling van de krachten oplevert. Door samen te werken, staat men sterker en kan er, ook voor richtingen waar minder interesse voor is, of voor vakken waar lerarentekorten zijn (los van krimp) een rendabel aanbod worden gecreëerd. Een derde reden voor bestuurlijke samenwerking is kwaliteitsverbetering van het onderwijs. Het delen van kennis en ervaring en samen (met en van elkaar) leren, bevordert de onderwijskwaliteit.

4 Instandhouding regionaal onderwijsaanbod

Belangrijkste pluspunten

Door samen te werken, kunnen besturen een breed aanbod van beroepsgerichte vakken in de regio realiseren, zodat leerlingen een route kunnen afleggen die bij hen past en die aansluit op de vervolgopleidingen en (regionale) arbeidsmarkt. Andere belangrijke pluspunten van de samenwerking zijn een (financieel) levensvatbaar onderwijsaanbod en organisatorische efficiëntie. Een aantal bestuurders noemt de samenwerking op zich een pluspunt: verbondenheid, korte lijnen en gezamenlijk een antwoord vinden op de problemen die men tegenkomt. Voor de besturen waarbij de samenwerking ook draait om kennisdeling en gezamenlijk leren, zijn een hoge onderwijskwaliteit en professionalisering van de docenten belangrijke opbrengsten van de samenwerking. Meekijken in elkaars keuken en feedback ontvangen op het eigen functioneren dragen hieraan bij.

Belangrijkste knelpunten

Het knelpunt dat het vaakst naar voren komt, is concurrentie tussen scholen. De samenwerking vraagt om veel afstemming en afspraken, waarbij onderling vertrouwen en transparantie centraal staan. Bovendien moet het belang van de leerlingen/het maatschappelijke belang boven het belang van individuele instellingen worden geplaatst. Dit is geen gemakkelijke opgave, zeker niet als bestaans-rechten van betrokken partijen ter discussie staat. Een tweede knelpunt dat duidelijk naar voren komt is de bekostigingssystematiek. Besturen willen graag samenwerken, maar ze willen geen concept neerzetten waardoor ze (nog) minder middelen beschikbaar krijgen. Veel besturen hebben of streven daarom naar een vorm van samenwerking zonder fusie. Een derde knelpunt dat naar voren komt is de wet- en regelgeving. Deze is sterk gefocust op brinnummers. Ook de regelgeving rondom de uitbesteding van onderwijs, regelgeving rondom medezeggenschap, en de financiële en juridische

4 Instandhouding regionaal onderwijsaanbod

kwesties rondom de inzet van personeel worden als knelpunten ervaren. Daarnaast wordt de fusietoets als een belemmerende factor genoemd.¹¹

Samenwerking op het facilitaire of personele vlak

Ten behoeve van de instandhouding van het onderwijsaanbod kunnen besturen ook met elkaar samenwerken op het facilitaire of personele vlak.¹² Dit kan zich bijvoorbeeld uiten in gedeelde administratieve voorzieningen, gedeelde IT-voorzieningen, gedeelde P&O-voorzieningen en/of gezamenlijke inkoop van materialen en producten. Ook bij de inzet van onderwijzend personeel worden soms krachten gebundeld, zoals een gemeenschappelijke pool voor (gespecialiseerde) leraren of een regionaal platform onderwijsarbeidsmarkt. Bij sommige besturen lopen deze vormen van samenwerking al voor langere tijd en zijn ze duurzaam verankerd; andere besturen bevinden zich nog in de verkennende fase en bekijken welke mogelijkheden er zijn om hierin samen te werken. Overige facilitaire zaken waarin gezamenlijk wordt opgetrokken, zijn het opvangen van elkaars leerlingen, het delen van kennis en ervaring op het gebied van aanbestedingen en bezwaarcommissies, cao-onderhandelingen en een gezamenlijk formatieplan. Eén bestuurder gaf aan dat het delen van een gebouw gepaard gaat met het delen van alle facilitaire zaken, zoals gebouwbeheer, energie, ruimtetoewijzingen- en onderhoud, kantine en schoonmaak.

¹¹ Bij samenwerkingen die zich voornamelijk richten op het delen van kennis en gezamenlijk leren, spelen de bovenstaande knelpunten geen rol, maar kunnen bijvoorbeeld de duurzaamheid van de samenwerking en de bereidheid om er tijd voor vrij te maken een punt van aandacht zijn.

¹² Een krappe helft van respondenten gaf aan dat hier bij hun bestuur sprake van is.

REGIOPLAN
BELEIDSONDERZOEK

5

SAMENWERKING BINNEN PASSEND ONDERWIJS

5 Samenwerking binnen passend onderwijs

Hoe ervaren scholen en besturen de samenwerking op verschillende niveaus en met verschillende partijen in het samenwerkingsverband? Welke plus- en minpunten ervaren zij bij de samenwerking binnen passend onderwijs? Over deze onderwerpen hebben we met 31 respondenten¹³ gesproken. Een van hen gaf aan buitengewoon negatief te oordelen over passend onderwijs, en heeft de vragen over dit onderwerp niet beantwoord.¹⁴ Deze themabeschrijving is daarom gebaseerd op 30 gesprekken.

De samenwerking met het dagelijks bestuur en de uitvoerende organisatie van het samenwerkingsverband

Een overgrote meerderheid van de respondenten ervaart zowel de samenwerking met het dagelijks bestuur, als de samenwerking met de uitvoerende organisatie als positief (voldoende of goed). De grondslag hiervoor kan bijvoorbeeld worden gevonden in: een goede directeur, een harmonieuze samenwerking, een gezamenlijke visie, en het gevoel dat alle partijen (ook de kleine) serieus worden genomen. Slechts twee respondenten hebben negatieve ervaringen op deze gebieden. Een van hen vindt de samenwerking met de uitvoerende organisatie wel voldoende, maar is van mening dat het dagelijks bestuur te onzichtbaar is. Zij zouden inhoudelijk meer sturing moeten geven. De andere respondent beoordeelt zowel de samenwerking met het dagelijks bestuur als met de uitvoerende organisatie als slecht. Dit ligt volgens de respondent aan de ingewikkelde inrichting van het dagelijks bestuur en het ontbreken van een centrale aansturing.

¹³ Waarvan negentien op schoolniveau en twaalf op bestuursniveau.

¹⁴ Deze respondent was van mening dat samenwerking alleen zin heeft als het op vrijwillige basis plaatsvindt en noemde passend onderwijs daarom contraproductief.

5 Samenwerking binnen passend onderwijs

De samenwerking tussen besturen onderling

De samenwerking met collega-besturen over de plaatsing van leerlingen, over specifieke ondersteuning en begeleiding, en over arrangementen voor specifieke groepen leerlingen wordt over het algemeen positief (goed of voldoende) beoordeeld, evenals de samenwerking met vso-besturen over specifieke ondersteuning en begeleiding.¹⁵ Ter toelichting gaven respondenten met positieve ervaringen vaak aan dat er sprake is van een harmonieuze samenwerking, waarin de partijen elkaar vinden en begrijpen.

Enkele respondenten gaven aan knelpunten te ervaren bij de samenwerking tussen besturen onderling. Zo kunnen er bijvoorbeeld verschillende ideeën bestaan over de zorgplicht en het dekkend netwerk voor het plaatsen van leerlingen, waardoor er veel discussie kan ontstaan. Ook tegenstrijdige (financiële) belangen van scholen/besturen en het nog moeten 'groeien' van de samenwerking kunnen een rol spelen.

¹⁵ Voor deze vier samenwerkingen geldt dat minstens driekwart van de respondenten deze als goed of voldoende beoordeelde. Meerdere bestuurders/schoolleiders gaven hierbij overigens aan dat ze nog weinig ervaring hebben met de arrangementen voor specifieke groepen leerlingen, omdat deze nog niet of nog maar net zijn opgestart, of omdat deze nog beter vormgegeven moeten worden.

5 Samenwerking binnen passend onderwijs

De samenwerking met de gemeente en overige instanties over zorgleerlingen en arbeidsparticipatie

Bijna driekwart van de respondenten vindt dat de samenwerking met de gemeente en zorginstanties over zorgleerlingen positief verloopt.¹⁶ De samenwerking met de gemeente en het UWV op het gebied van arbeidsparticipatie werd door driekwart van de respondenten positief beoordeeld.¹⁷ Een negatief oordeel op dit punt ging vaak samen met een negatief oordeel over samenwerking met de gemeente op het gebied van zorgleerlingen. Negatieve ervaringen van respondenten hebben grotendeels te maken met de decentralisatie van de jeugdzorg, die gemeenten voor nieuwe taken en bezuinigingen stelt. Bestuurders en schoolleiders gaven aan dat gemeenten hun zaken nog niet op orde hebben en noemen knelpunten als: onvoldoende kennis op het gebied van jeugdzorg en voortgezet onderwijs, onbekendheid met de lokale situatie, en een discrepantie tussen de wijkgerichte aanpak van de gemeente en de regionale aanpak van de vo-scholen.¹⁸ Daarnaast worden de invoering van de Participatiewet (die de toeleiding van leerlingen uit het praktijkonderwijs naar de arbeidsmarkt bemoeilijkt) en de bureaucratie van het UWV als knelpunten genoemd. Negatieve ervaringen van respondenten hangen, ten slotte, ook samen met het feit dat samenwerkingsverbanden met veel

¹⁶ Drie respondenten gaven aan zelf niet betrokken zijn bij dit overleg, waardoor ze geen oordeel konden vellen over de samenwerking. Zij zijn niet meegenomen in de analyse.

¹⁷ Tien respondenten gaven aan geen ervaring te hebben met dit overleg (dat vooral aan de orde is bij praktijkscholen), waardoor ze geen oordeel konden vellen over de samenwerking. Zij zijn niet meegenomen in de analyse.

¹⁸ Hierbij kan worden opgemerkt dat ook voor respondenten die de samenwerking met de gemeente goed vinden verlopen, de transitie van de jeugdzorg een aandachtspunt is. Het feit dat er veel op gemeenten afkomt, vraagt om nieuwe afstemming.

5 Samenwerking binnen passend onderwijs

verschillende gemeenten te maken hebben (soms wel 9), waardoor een duidelijk aanspreekpunt ontbreekt.

De samenwerking binnen het OOGO

Het functioneren van het op overeenstemming gericht overleg (OOGO) bij passend onderwijs werd door driekwart van de respondenten positief beoordeeld.¹⁹ Respondenten die negatief oordeelden, gaven bijvoorbeeld aan dat het onduidelijk is hoe het OOGO zou moeten functioneren, of dat de overleggen wel constructief zijn maar de uitkomsten niet bevredigend.

Belangrijkste pluspunten

De meest genoemde pluspunten bij de samenwerking binnen passend onderwijs zijn: voor elke leerling een goede plek in het onderwijs, de opgezette zorgstructuur, de gezamenlijke verantwoordelijkheid, en het leren van elkaar. Respondenten vinden het positief dat leerlingen niet meer tussen wal en schip vallen. Hierbij wordt specifiek de samenwerking tussen vo en vso genoemd: samen kijken wat in de regio de beste plek is voor een leerling. Respondenten vinden het ook een duidelijke meerwaarde hebben dat er multidisciplinair wordt gekeken naar de problemen van een kind.

¹⁹ Zeven respondenten gaven aan geen ervaring te hebben met OOGO, waardoor ze geen oordeel konden vellen over het functioneren ervan. Zij zijn niet meegenomen in de analyse.

5 Samenwerking binnen passend onderwijs

De gezamenlijke verantwoordelijkheid en leren van elkaar hangen nauw samen. Passend onderwijs stelt besturen en scholen voor een gedeelde taak, waarvoor de concurrentie opzij moet worden gezet. Hoewel dit een uitdagende opdracht is, kan de gezamenlijke verantwoordelijkheid partijen dichter bij elkaar brengen en leiden tot minder segregatie. Een gezamenlijke visie is een belangrijk leidend beginsel hiervoor. Eén bestuurder geeft bijvoorbeeld aan dat de scholen van het samenwerkingsverband unaniem hebben gekozen voor het professionaliseringsmodel. Alle partijen voelen zich gezamenlijk verantwoordelijk voor het sterker maken van de scholen en het primaire proces. Dit willen zij onder andere bereiken door met en van elkaar te leren. Meerdere respondenten zijn van mening dat de samenwerking voor passend onderwijs tot professionalisering leidt. Het delen van kennis en expertise die in de verschillende organisaties aanwezig is, in het bijzonder de expertise van pro en vso, is volgens hen van grote meerwaarde. Een schoolleider van een praktijkschool vindt het bijvoorbeeld positief dat scholen elkaar beter leren kennen en beter van elkaars diensten gebruik kunnen maken. De pro- en vso-scholen in het samenwerkingsverband van deze schoolleider proberen ook preventieve ondersteuning te bieden, door voorlichting te geven aan docenten van reguliere vo-scholen.

Belangrijkste knelpunten

Het belangrijkste knelpunt bij de samenwerking binnen passend onderwijs zijn de financiën (genoemd door de helft van de respondenten). Passend onderwijs gaat volgens veel bestuurders/schoolleiders gepaard met een bezuiniging.²⁰ Daarnaast wordt de verdeling van het geld, evenals het gebrek aan

²⁰ Hoewel de landelijke invoering van passend onderwijs niet gepaard is gegaan met bezuinigingen, kunnen zowel de verevening als de budgetafspraken die binnen samenwerkingsverbanden worden gemaakt wel negatieve (of positieve) financiële gevolgen hebben voor afzonderlijke scholen.

5 Samenwerking binnen passend onderwijs

heldere richtlijnen hiervoor als probleem gezien. Een tweede belangrijk knelpunt bij de samenwerking binnen passend onderwijs is de al eerder genoemde onduidelijkheid bij gemeenten over de transitie van de jeugdzorg (genoemd door een vijfde van de respondenten). Naast de rol van de gemeente worden ook het aanbod voor zorgleerlingen en de afstemming met zorginstellingen hierbij als aandachtspunten genoemd. Door de onzekerheden die de transitie met zich meebrengt, kunnen zorgorganisaties niet leveren wat ze moeten en/of willen leveren.

REGIOPLAN
BELEIDSONDERZOEK

6

SAMENWERKING MET TOELEVEREND ONDERWIJS

6 Samenwerking met toeleverend onderwijs

Op welke gebieden werken vo-scholen samen met scholen voor primair onderwijs? Welke vorm heeft deze samenwerking? Wat zijn de belangrijkste plus- en knelpunten daarbij? Over deze onderwerpen spraken we met 29 respondenten.²¹

Gebieden waarop wordt samengewerkt

In die 29 gesprekken kwamen vooral de overdracht van zorgleerlingen, een warme overdracht van po naar vo, de nieuwe po-vo-procedure, en doorlopende leerlijnen voor rekenen en taal als samenwerkingsthema's naar voren. Als er op een van deze thema's sprake is van samenwerking dan staan er vaak meer onderwerpen op de agenda: ongeveer driekwart van de respondenten gaf aan dat hun school of bestuur op minstens drie van deze vier gebieden met het basisonderwijs samenwerkt. Een aantal respondenten noemde daarnaast ook samenwerkingen specifiek gericht op (hoog)begaafde leerlingen.

Vorm van de samenwerkingen

De intensiteit van de samenwerking varieert in aantallen en in vorm. In de meeste gevallen gaat het om een samenwerking met het merendeel (75 tot 100%) van de basisscholen, maar in enkele gevallen gaat het om meer specifieke inhoudelijke samenwerkingen (talenten, oriëntatielessen) of om samenwerking met scholen van een specifieke signatuur, waarbij minder scholen betrokken zijn.

²¹ Waarvan 21 op schoolniveau en acht op bestuursniveau.

6 Samenwerking met toeleverend onderwijs

Ook in de vorm zijn er verschillen. Aan de ene kant zijn er enkele samenwerkingen in de vorm van een overleg op bestuurlijk niveau (één of twee keer per jaar), maar daarnaast zijn er ook veel intensievere vormen van samenwerking waarin docenten en teamleiders meerdere keren per jaar met elkaar overleggen en specifieke inhoudelijke thema's (leerlijnen, de overdracht) met elkaar bespreken of coördinatoren van vo-scholen een ronde maken langs basisscholen. In andere gevallen heeft de samenwerking de vorm van oriëntatiedagen of gastlessen, waarbij leerlingen uit groep 8 van het basisonderwijs kennis kunnen maken met voortgezet onderwijs.

Binnen de samenwerking op het gebied van doorlopende leerlijnen vindt er, naast inhoudelijke afstemming, ook terugkoppeling van resultaten in het vo plaats. De enkele samenwerkingen voor (hoog)begaafde leerlingen die zijn besproken, hadden in één geval alleen betrekking op de signalering en herkenning, maar in de andere gevallen ook op een specifiek aanbod: zoals een plusklas, waarin intellectueel getalenteerde leerlingen uit het po een dag of dagdeel in de week een eigen programma volgen in de brugklas. We kwamen daarnaast ook het voorbeeld tegen van een doe-klas voor praktisch getalenteerde leerlingen.

Belangrijkste pluspunten

Het meest benoemde pluspunt van de samenwerking met het toeleverend onderwijs is de structurering van het doorstroomproces (ruim de helft van de respondenten noemde dit als belangrijk pluspunt). Een warme en soepele overgang van het basis- naar het voortgezet onderwijs is immers heel belangrijk, en samenwerking helpt dat te realiseren. Leerlingen kunnen door de verschillende samenwerkingen alvast wennen aan het vo en worden zorgvuldig geplaatst op een vo-school die bij hen past. Er werd ook vaak gesteld dat een betere structurering van het doorstroomproces zowel ten goede komt aan de leerling, als aan de onderwijskwaliteit. Ook de verbondenheid tussen vo en po werd als voordeel genoemd. Door

6 Samenwerking met toeleverend onderwijs

de samenwerking leren scholen elkaar beter kennen, weten ze wat er speelt en weten ze wat ze van elkaar kunnen verwachten. Daarnaast werd ook een aantal keren genoemd dat po en vo, door samen te werken, kennis en expertise kunnen delen en gezamenlijk een spreekbuis kunnen vormen naar de gemeente.

Belangrijkste knelpunten

Het meest genoemde knelpunt in de samenwerking met het toeleverend onderwijs betreft de uitvoering (een kwart van de respondenten noemde dit een belangrijk knelpunt). Er is dan te weinig tijd om te besteden aan deze samenwerking; het bijeenbrengen van coördinatoren en directies is soms moeilijk en de tijdsinvestering is kostbaar. Als tweede belangrijke knelpunt kwamen verschillen in belangen naar voren. Dat wat hoog op de agenda staat bij een vo-school hoeft geen prioriteit te hebben bij de po-school, en bij samenwerking waar meerdere vo-scholen bij zijn betrokken, zitten die onderling ook niet altijd op één lijn waar het criteria voor aanmelding en plaatsing betreft. Daarnaast wordt gewezen op het 'heterogene landschap' van scholen voor primair onderwijs. Ten derde werden privacykwesties (een enkele keer) als knelpunt genoemd. Het is voor de scholen/besturen van deze respondenten niet duidelijk welke leerlinggegevens de po-school aan de vo-school mag doorgeven.

REGIOPLAN
BELEIDSONDERZOEK

SAMENWERKING MET VERVOLGONDERWIJS

7

7 Samenwerking met vervolgonderwijs

Werken vo-scholen samen met het vervolgonderwijs om de aansluiting te verbeteren? Vindt er ook samenwerking plaats die betrekking heeft op andere gebieden? Wat zijn de belangrijkste voor- en nadelen die daarbij ervaren worden? We hebben met 29 respondenten²² over deze onderwerpen gesproken. In de beschrijving van de resultaten van deze gesprekken maken we onderscheid tussen samenwerking met mbo-instellingen en samenwerking met hbo-instellingen en/of universiteiten.

Mbo-instellingen

Bijna driekwart van deze respondenten gaf aan dat hun school/bestuur samenwerkingsverbanden heeft met het mbo. In ongeveer de helft van de gevallen gaat het om leerroutes en verkorte trajecten. De meeste respondenten noemden hierbij specifiek de experimentele vakmanschaps- en technologieroutes die (versneld) opleiden tot een startkwalificatie. Enkele van deze nieuwe routes waren nog in de voorbereidende of opstartfase. Daarnaast zijn er ook voorbeelden van andere of meer specifieke verkorte routes waarin vo-scholen samenwerkingen zijn aangegaan. Zo werken enkele scholen respectievelijk samen in een vakcollege, een agrarisch onderwijscentrum, een horecaroute en een maritieme opleidingsroute. In de andere helft van de gevallen werkte men niet zo intensief samen in een route maar werd meer op andere manieren gewerkt aan het verbeteren van de aansluiting. Het vaakst gaat het hierbij om de verbetering van de (warme) overdracht van leerlingen en om loopbaanoriëntatie en begeleiding (LOB) (veelgenoemd), maar ook om doorlopende leerlijnen en oriëntatielessen (iets minder vaak genoemd).

²² Waarvan achttien op schoolniveau en elf op bestuursniveau.

7 Samenwerking met vervolgonderwijs

We troffen ook één samenwerking van een school voor praktijkonderwijs met een roc, waarbinnen leerlingen één dag in de week onderwijs op niveau 1 volgen op het roc om daar te wennen aan een andere omgeving.

Belangrijkste pluspunten

Het pluspunt dat door de meeste (driekwart) van de respondenten wordt genoemd, is het voorkomen van voortijdig schoolverlaten. De samenwerkingen met het mbo zorgen voor een betere motivatie en leerlingen kiezen bewuster (voor) een vervolgopleiding, waardoor hun beroepsperspectief verbetert. Een tweede pluspunt (door enkele respondenten genoemd) is dat de samenwerking met het mbo zorgt voor een gevoel van gezamenlijkheid binnen de onderwijskolom, doordat men beter van elkaars onderwijs op de hoogte is en beter weet wat er speelt in de verschillende opleidingen.

Belangrijkste knelpunten

De belangrijkste belemmeringen die worden ervaren, betreffen drie thema's: de 'grootschaligheid' van het mbo-onderwijs (er zijn te veel mbo-opleidingen om mee samen te werken, en de organisatie- en communicatiestructuur van roc's functioneert anders dan die van een vmbo-school), belangenverschillen (de vo-school wil graag zoveel mogelijk kansen voor leerlingen, de mbo-instelling wil niet teveel risico lopen op uitval), en de wet- en regelgeving rondom samenwerkingen (het delen van een gebouwen en personeel bijvoorbeeld, is daardoor soms lastig).

Hbo-instellingen/universiteiten (wo)

Iets meer dan de helft van de respondenten gaf aan dat hun school/bestuur een samenwerking heeft met het hbo en/of het wo. Samenwerkingen met alleen het wo kwamen het meest voor, op enige

7 Samenwerking met vervolgonderwijs

afstand gevolgd door samenwerking met alleen het hbo en samenwerking met beide vormen van hoger onderwijs. Samenwerkingen met het wo zijn veelal gericht op verrijkingsprogramma's voor excellente leerlingen.²³ Samenwerkingen met het hbo zijn voornamelijk gericht op de verdieping van de leerstof en de verbetering van de aansluiting met het vervolgonderwijs door middel van beroepskeuzebegeleiding, oriëntatielessen en proefstuderen. Er bestaan een aantal programma's om kennis te maken met vervolgonopleidingen, bijvoorbeeld door het volgen van colleges of lessen voor het schrijven van een profielwerkstuk of het volgen van een specifiek minorprogramma aan een hbo of universiteit.

Belangrijkste pluspunten

Het belangrijkste pluspunt (door bijna alle respondenten genoemd) van samenwerking met het hbo/wo is het voordeel voor de leerlingen. Leerlingen worden door deze samenwerkingen in aanraking gebracht met vervolgonopleidingen. Ze kunnen zich zo verdiepen en oriënteren, en daarmee een meer bewuste keuze maken voor een vervolgonopleiding. Daarnaast wordt excellente leerlingen iets extra's geboden wat de school zelf niet zou kunnen bieden en wordt schooluitval voorkomen. Ook de professionalisering van de docenten werd een aantal keren als pluspunt genoemd.

Belangrijkste knelpunten

Een kwart van de respondenten noemde de inpassing in het reguliere onderwijsprogramma als belangrijkste knelpunt van de samenwerking. Programma's zijn soms moeilijk te realiseren binnen de

²³ Voorbeelden hiervan zijn LAPP-top klassen (Leids Advanced Pre-university Programme), het Econasium (gericht op economische vakken) en U-talent.

7 Samenwerking met vervolgonderwijs

roosters en lestijden van zowel docenten als leerlingen. Andere genoemde belemmeringen zijn het geringe aantal beschikbare plaatsen binnen hbo/wo-programma's, een hogere werkdruk voor het personeel, en de grote 'afstand' tussen het voortgezet en het hoger onderwijs (verschillende werelden).

REGIOPLAN
BELEIDSONDERZOEK

8

SAMENWERKING MET LERARENOPLEIDINGEN

8 Samenwerking met lerarenopleidingen

Op welke manier werken vo-scholen samen met lerarenopleidingen? Op welke thema's hebben deze samenwerkingen betrekking? Wat zijn de belangrijkste plus- en knelpunten daarbij? Over deze onderwerpen hebben we met 29 respondenten gesproken.²⁴

Samenwerkingen met lerarenopleidingen

Samenwerking met lerarenopleidingen vindt nagenoeg altijd plaats in de vorm van 'opleiden in de school' (slechts 1 van de 29 respondenten gaf aan dat zijn school/bestuur niet in deze vorm met lerarenopleidingen samenwerkt). Bij opleiden in de school kan onderscheid worden gemaakt tussen reguliere en academische opleidingsscholen.²⁵ Reguliere opleidingsscholen komen het vaakst voor: twee op de drie scholen/besturen werken samen in een opleidingsschool en een op de drie in een academische opleidingsschool. De academische opleidingsscholen worden, op één na, allemaal gesubsidieerd (binnen de Regeling versterking samenwerking lerarenopleidingen en scholen). Van de reguliere opleidingsscholen geeft slechts de helft aan dat er sprake is van een gesubsidieerde samenwerking met lerarenopleidingen.

Er wordt zowel met hbo- als met universitaire lerarenopleidingen samengewerkt. Er is ook sprake van bredere samenwerkingsverbanden, waarin meerdere lerarenopleidingen en/of vo-scholen samen optrekken. Bijvoorbeeld een regionaal bestuurlijk samenwerkingsverband voor opleidingsscholen, waarin een universiteit, hbo-instellingen en vo-scholen uit een regio samenwerken.

²⁴ Waarvan vijftien op schoolniveau en veertien op bestuursniveau.

²⁵ Bij academische opleidingsscholen krijgen leraren in opleiding, door het uitvoeren van praktijkgericht onderzoek en schoolontwikkeling, ook academische vaardigheden aangeleerd.

8 Samenwerking met lerarenopleidingen

Naast samenwerking als opleidingsschool of academische opleidingsschool zijn er nog enkele andere vormen van samenwerking met lerarenopleidingen naar voren gekomen. Eén school heeft bijvoorbeeld, naast een duurzame samenwerking als opleidingsschool, tevens een professionele leergemeenschap opgericht. Twee andere scholen hebben zitting in een regionale adviesraad, waarin ze een aantal keer per jaar met lerarenopleidingen overleggen over de inhoud en kwaliteit van het curriculum. Een vierde school is momenteel bezig om in samenwerking met een hogeschool een masteropleiding te ontwikkelen.

Specifieke thema's van samenwerking

De meeste samenwerkingen met lerarenopleidingen richten zich op de begeleiding van beginnende leraren.²⁶ Naast het aanbieden van stageplekken nemen vo-scholen ook een deel van de opleiding van nieuwe leraren voor hun rekening, zodat de opleiding meer 'in de school' plaatsvindt.

Daarnaast hebben een aantal respondenten inductietrajecten voor beginnende leraren structureel ingebouwd in hun school, om de ontwikkeling van startende docenten te bevorderen.

Twee andere aanvullende thema's die naar voren komen in de samenwerking met lerarenopleidingen zijn 'omgaan met verschillen' en 'opbrengstgericht werken'.²⁷ Samenwerkingen rondom deze thema's zijn vaak zowel op startende als op zittende leraren gericht. Thema's als ouderbetrokkenheid en pesten worden slecht een enkele keer genoemd.

²⁶ Circa drie op de vier respondenten geven aan op dit thema samen te werken met lerarenopleidingen.

²⁷ Circa één op de drie respondenten geeft aan op deze thema's samen te werken met lerarenopleidingen.

8 Samenwerking met lerarenopleidingen

Eén respondent geeft aan samen te werken op het gebied van onderwijsvernieuwing. Deze school maakt deel uit van een samenwerkingsverband met een hogeschool en andere vo-scholen. Een van de thema's die dit samenwerkingsverband bijvoorbeeld verkent, is kennisuitwisseling tussen docenten uit het primair onderwijs en docenten uit het voortgezet onderwijs en mogelijkheden voor gezamenlijke opleiding. Een andere respondent geeft aan dat de school alleen onderzoeksthema's oppakt die voor hen relevante informatie opleveren, zoals internationalisering, gepersonaliseerd onderwijs en sociaal-emotionele thema's.

Een op de drie respondenten geeft aan dat de samenwerking met lerarenopleidingen op een specifiek thema extra gesubsidieerd is.

Belangrijkste pluspunten

Een belangrijk voordeel van samenwerking met lerarenopleidingen is de vergemakkelijkte werving en selectie van nieuwe docenten. De samenwerking zorgt, volgens de respondenten, voor een constante aanvoer van jonge, nieuwe docenten met frisse inzichten. Dit heeft tevens een positief effect op de zittende leraren. Daarnaast worden de professionalisering van de (beginnende) leraren en de mogelijkheid om invloed uit te oefenen op het curriculum van de lerarenopleiding als pluspunten genoemd. Ten slotte worden ook kennisverbreding, de verbetering van de kwaliteit van het onderwijs en de verdere ontwikkeling van de school als lerende organisatie als belangrijke voordelen van samenwerking met lerarenopleidingen genoemd. Het opleiden en begeleiden van beginnende leraren, het praktijkgerichte onderzoek dat leraren in opleiding uitvoeren en kennisuitwisseling met opleidingsinstituten dragen hieraan bij. De kennisuitwisseling werkt volgens de respondenten twee kanten op: enerzijds blijven vo-scholen door de opleidingsinstituten op de hoogte van onderzoek en

8 Samenwerking met lerarenopleidingen

nieuwe ontwikkelingen in het veld, anderzijds verschaffen zij de lerarenopleidingen kennis over wat er in de praktijk speelt.

Belangrijkste knelpunten

Het meest genoemde knelpunt bij de samenwerking met lerarenopleidingen is van financiële aard: de benodigde inzet van eigen middelen. Een aantal scholen ontvangt geen subsidie voor de samenwerking en scholen die wel subsidie ontvangen, stellen dat die niet altijd toereikend is. De samenwerking vraagt behoorlijk wat tijdsinvestering van personeel, die niet altijd financieel is gedekt. Andere knelpunten die respondenten noemen met betrekking tot de subsidie zijn de bureaucratie bij de aanvraag en behoefte aan structurele subsidie (in plaats van aparte subsidies op projectbasis).

Naast dit financiële knelpunt noemen respondenten ook organisatorische knelpunten, zoals problemen in de afstemming en communicatie met de lerarenopleidingen. Dit knelpunt wordt groter naarmate vo- scholen met meerdere lerarenopleidingen tegelijk samenwerken, die ieder hun eigen manier van werken en hun eigen curriculum hebben. De verschillen in vormgeving vragen om (nog) meer afstemming tussen partijen. Tot slot noemt een aantal respondenten een meer algemeen knelpunt, namelijk het lerarentekort bij bepaalde vakken (bijvoorbeeld Duits, wiskunde of de beroepsgerichte vakken). De vraag naar leraren in die vakken sluit niet aan op het aanbod. Samenwerking met lerarenopleidingen lost dit probleem niet op als er onvoldoende studenten voor deze vakken kiezen.

REGIOPLAN
BELEIDSONDERZOEK

9

SAMENWERKING BIJ PROFESSIONALISERING

9 Samenwerking bij professionalisering

Op welke manier werken vo-scholen samen met collega-scholen van een ander bestuur bij de professionalisering van leraren? Wat zijn de belangrijkste plus- en knelpunten daarbij? Over dit onderwerp hebben we met twintig respondenten gesproken.²⁸

Samenwerking bij de professionalisering van leraren

De samenwerking tussen vo-scholen, gericht op het bevorderen van de kwaliteit en professionaliteit van de leraren, kan verschillende vormen aannemen. De twee vormen die het meest genoemd zijn door de respondenten met wie we dit onderwerp hebben besproken, zijn interscholaire peer-review en kennisuitwisselingstrajecten.²⁹ Binnen hetzelfde kader valt de samenwerking door middel van intervisietrajecten, die ook regelmatig werd genoemd.³⁰ Een andere vorm die veel voorkomt onder de respondenten is het gezamenlijk inkopen en aanbieden van opleidingstrajecten en cursussen.³¹ Dit zijn vrijwel allemaal langlopende, duurzame samenwerkingen. De verschillende vormen kunnen echter niet helemaal los van elkaar worden gezien omdat ze in de praktijk vaak overlap vertonen of met elkaar worden gecombineerd. Peer-reviewtrajecten, ook wel collegiale visitaties genoemd, worden bijvoorbeeld gecombineerd met intervisie en het uitwisselen van kennis.

²⁸ Waarvan negen op schoolniveau en elf op bestuursniveau.

²⁹ Circa twee op de drie respondenten geven aan in deze vormen samen te werken met collega-scholen van een ander bestuur.

³⁰ Ruim één op de drie respondenten geeft aan in deze vorm samen te werken met collega-scholen van een ander bestuur.

³¹ Ruim één op de twee respondenten geeft aan in deze vorm samen te werken met collega-scholen van een ander bestuur.

9 Samenwerking bij professionalisering

De samenwerking ter bevordering van de kwaliteit en professionaliteit van de leraren wordt vaak georganiseerd in een structureel samenwerkingsverband met meerdere scholen. Bij een aantal respondenten is dit samenwerkingsverband specifiek gericht op de professionalisering van leraren; bij anderen is de professionalisering van leraren slechts een van de thema's waarop wordt samengewerkt. Deze bredere samenwerkingsverbanden richten zich daarnaast bijvoorbeeld ook op thema's als personeel (vacatures, tekorten, mobiliteit), de onderwijsorganisatie en facilitaire zaken (gedeelde diensten, aanbestedingen, contracten, inkoop). In een aantal gevallen zijn ze om die andere reden opgezet (bijvoorbeeld de regionale arbeidsmarktplatforms), maar heeft de samenwerking zich ontwikkeld en uitgebreid.

9 Samenwerking bij professionalisering

Enkele voorbeelden van samenwerkingen

Een structureel samenwerkingsverband waarbij men vooral gebruikmaakt van de kennis en deskundigheid die aanwezig is binnen de samenwerkende partijen. In een gedeeld bestand wordt bijgehouden welke specifieke kennis de verschillende partijen in huis hebben. Wanneer zich bij één van de deelnemers een vraag voordoet, wordt deze voorgelegd aan een deskundige op dit onderwerp.

Een samenwerkingsverband tussen zes scholen, dat in eerste instantie specifiek gericht was op het geven van onderwijs aan havoleerlingen. Inmiddels is de samenwerking uitgebreid en worden er vier keer per jaar onderlinge visitaties georganiseerd, waarbij intervisie, collegiale uitwisseling en docentgesprekken plaatsvinden.

Een regionale samenwerking waarbij vier vo-scholen nauw samenwerken op het gebied van ICT, personeelsbeleid en kennisoverdracht. Met name de onderlinge kwaliteitsvisitaties worden als verrijkend beschouwd (niet alleen door de deelnemende scholen, maar ook door de Inspectie).

9 Samenwerking bij professionalisering

Belangrijkste pluspunten

Een belangrijk pluspunt dat de samenwerking rondom de professionalisering van leraren volgens de respondenten oplevert, is kennisdeling. Hierdoor hoeven scholen niet steeds opnieuw het wiel uit te vinden en wordt er tijd en geld bespaard. Naast kennisdeling vindt er volgens de respondenten ook kennisontwikkeling plaats. Gezamenlijk nadenken over onderwijsinhoudelijke thema's leidt tot ruimere denkkaders en nieuwe inzichten.

Belangrijkste knelpunten

Enkele knelpunten die scholen tegenkomen bij de samenwerking rondom de professionalisering van leraren zijn verschillen in managementstructuur (bijvoorbeeld verschillen in beslissingsbevoegdheid) tussen de samenwerkingspartners, de soms vrijblijvende aard van de samenwerking (waardoor de gezamenlijke activiteiten niet altijd prioriteit hebben) en personele wisselingen onder afdelingsleiders die de samenwerking dragen (waardoor het behouden van de motivatie en continuïteit wordt bemoeilijkt).

REGIOPLAN
BELEIDSONDERZOEK

10

**SAMENWERKING
MET HET
BEDRIJFSLEVEN**

10 Samenwerking met het bedrijfsleven

We hebben met 27 respondenten³² gesproken over de wijze waarop hun scholen samenwerken met bedrijven of instellingen teneinde het onderwijs in de beroepspraktijk te verrijken of nieuwe impulsen te geven.

Gebieden waarop wordt samengewerkt

Uit de gesprekken kwam naar voren dat samenwerkingen met het bedrijfsleven veelal gericht zijn op het creëren en behouden van stageplekken, en het verkrijgen van informatie over ontwikkelingen op de regionale arbeidsmarkt. Buitenschools leren of werkplekleren en ‘de praktijk in de school halen’³³ kwamen in de gesprekken het vaakst als samenwerkingsthema naar voren. De helft tot driekwart van de respondenten gaf aan dat hun school/bestuur op deze gebieden samenwerkt met bedrijfsleven. Andere samenwerkingsthema’s die werden genoemd waren: het (door)ontwikkelen van vmbo-vakken, het ontwikkelen van doorstroomtrajecten naar arbeid voor leerlingen uit het praktijkonderwijs en het vormgeven van een technasium (alle drie door ongeveer een vijfde van de respondenten genoemd).

Bij ongeveer de helft van de samenwerkingen met het bedrijfsleven zijn ook andere vo-scholen uit de regio betrokken. Samenwerking via een regionale of landelijke organisatie/vereniging kwam minder vaak voor.

³² Waarvan twaalf op schoolniveau en vijftien op bestuursniveau.

³³ Meestal in de vorm van gastlessen.

10 Samenwerking met het bedrijfsleven

De vorm die de samenwerking met het bedrijfsleven aanneemt, kan per school/bestuur verschillen. In de meeste gevallen echter, is er sprake van het meerdere keren per jaar overleggen met bedrijven of andere vo- en ook mbo-scholen (en soms ook de gemeente). Ook wordt er gewerkt aan het warm houden van contacten met bedrijven. Bijvoorbeeld door het organiseren van bedrijvendagen, of via een-op-eencontacten van docenten met bedrijven/ondernemers. Enkele respondenten wezen op vormen van werkplekleren, waarbij docenten van de school op de werkplek begeleiding geven. In één geval werd er een voorbeeld gegeven van een organisatieonderdeel (een transferpunt bedrijfsleven) waarin verschillende scholen samenwerkten om het contact tussen bedrijven en onderwijs te vergemakkelijken en te structureren.

Belangrijkste pluspunten

Pluspunten die het vaakst (door een ruime helft van de respondenten) worden genoemd, zijn het ondersteunen van het leerproces van de leerlingen, en het daarmee verbeteren van hun arbeidsmarktperspectief. De samenwerking biedt leerlingen meer praktijkcontext en helpt hen bij het maken van een weloverwogen keuze voor een studie- of arbeidsmarktrichting. Daarnaast blijven ook docenten op deze manier betrokken bij de ontwikkelingen in de beroepspraktijk. Andere pluspunten (door een kleiner aantal respondenten genoemd) zijn dat de samenwerking tot materiële voordelen kan leiden. Leerlingen kunnen bijvoorbeeld werken met (dure) apparatuur die de school zelf niet kan inkopen, of ze kunnen werken en leren op locatie zodat er geen praktijklokalen hoeven worden gebouwd. Ook leidt de samenwerking in sommige gevallen tot een betere afstemming van het curriculum op de praktijk en genereert het meer kennis en innovatief onderwijs. Enkele respondenten vertelden dat hun school/bestuur via de contacten met bedrijven en ondernemers ook aan de eigen 'propositie' werkt.

10 Samenwerking met het bedrijfsleven

Belangrijkste knelpunten

De knelpunten die scholen/besturen in de samenwerking met bedrijven ervaren, komen veelal voort uit het huidige economische klimaat en het overheidsbeleid (bijvoorbeeld de Participatiewet die bepaalde sectoren, zoals de zorg, raakt/gaat raken). Hierdoor rijmen de (kortetermijn)belangen van bedrijven niet altijd met de belangen van de school, die ernaar streeft leerlingen voor te bereiden op arbeid met een langetermijnperspectief.³⁴ Dit leidt volgens respondenten tot een tekort aan stageplekken en te weinig investeringen (door gebrek aan geld en tijd) in gastlessen of andere leeractiviteiten binnen het bedrijfsleven. Een probleem dat hier ook mee samenhangt, is de bedreiging van de continuïteit.³⁵ Het is onduidelijk welke effecten bezuinigingen, veranderd overheidsbeleid en de economische situatie uiteindelijk zullen hebben. Vragen waarmee wordt geworsteld zijn: blijven de bedrijven waarmee wordt samengewerkt bestaan; hebben de bedrijven die nu stageplekken aanbieden ook volgend jaar weer plek, en: hoe moeten we de leerlingen die voor een ‘onder druk staande’ sector kiezen voorbereiden op de arbeidsmarkt?

³⁴ Door ongeveer een derde van de respondenten genoemd.

³⁵ Door ongeveer een vijfde van de respondenten genoemd.

REGIOPLAN
BELEIDSONDERZOEK

11

**WETENSCHAPS-
EN
ONDERZOEKS-
INSTITUTEN**

11 Wetenschaps- en onderzoeksinstituten

Werken scholen samen met een universiteit of hogeschool aan een praktijkgericht onderzoek en op welke thema's richten deze samenwerkingen zich? Wat zijn de belangrijkste plus- en knelpunten die men tegenkomt? We hebben met negentien respondenten over deze onderwerpen gesproken.³⁶

Aard en omvang van de samenwerking

Driekwart van de respondenten gaf aan dat hun school/bestuur samenwerkt met een hogeschool of universiteit in het doen van onderzoek. Bij de meeste van deze projecten betreft het samenwerking met een universiteit.³⁷ Samenwerkingen met een hogeschool (of met zowel een universiteit als een hogeschool), komen minder vaak voor. Meestal nemen ook andere vo-besturen aan de samenwerking deel.

De samenwerkingen met universiteiten zijn gericht op projecten voor praktijkgericht onderzoek, waarin docenten van de school meedenken over het onderzoek en onderzoekswerkzaamheden uitvoeren. Enkele respondenten uit het 'groene onderwijs' wezen in dit verband op de structurele samenwerking met de Universiteit Wageningen in de gehele kolom van het agrarisch onderwijs, waarbij leerlingen ook praktijkopdrachten uitvoeren. De samenwerkingen met hogescholen vinden meestal plaats in het kader van de academische opleidingsschool, waarbinnen leraren in professionele leer groepen vragen uit de praktijk van het lesgeven onderzoeken. Dat laatste gebeurt ook in het kader van samenwerking die worden opgezet rond een technasium.

³⁶ Waarvan twaalf op schoolniveau en zeven op bestuursniveau.

³⁷ Of een aan universiteiten gelieerd instituut (Nikhef - Nationaal instituut voor subatomaire fysica).

11 Wetenschaps- en onderzoeksinstituten

De onderwerpen waar de samenwerkingsprojecten zich op richten, zijn divers. Het kan bijvoorbeeld gaan om projecten gericht op taal en rekenen, maar ook om differentiatie in het onderwijs, kwaliteitszorg, of organisatie en management. Andere thema's die genoemd werden, waren didactiek, individueel onderwijs en het bevorderen van de onderzoeksvaardigheden van leerlingen. Sommige scholen/besturen gaven aan dat hun project op een specifiek onderwerp gefocust is, zoals bijvoorbeeld plant- of visteelt, of op een technisch onderwerp (fysica, aerodynamica, sterrenkunde en drones). Gaat het om onderzoeksopdrachten voor leerlingen, dan betreft het vooral vragen vanuit de praktijk.

In de grote meerderheid van de onderzoeksprojecten is een rol voor de leraar of leraren weggelegd: in de opzet van het onderzoek, het uitvoeren van onderzoekstaken en het meedenken over de interpretatie van de resultaten. Worden er ook praktijkonderzoeksopdrachten uitgevoerd door leerlingen, dan ligt hun rol meer in het verbeteren van de onderzoeksvaardigheden van leerlingen.

Financiering

De financiering van de onderzoeksprojecten vindt veelal plaats uit de reguliere bekostiging, uit de scholings- en opleidingsbudgetten. Sommige projecten werden gefinancierd via NRO-subsidies; andere via de subsidieregeling voor (academische) opleidingsscholen. Sponsoring werd door geen van de respondenten als financieringsbron genoemd.

11 Wetenschaps- en onderzoeksinstituten

Belangrijkste pluspunten

De belangrijkste voordelen van de samenwerking zijn: verbetering van het onderwijsproces; verbetering van de professionaliteit (én het eigenaarschap en enthousiasme) van leraren; de uitwisseling van expertise en de toegang tot kennis; en de professionalisering van de schoolorganisatie (deze vijf pluspunten werden door een derde tot de helft van de respondenten genoemd). Ook de wetenschappelijke attitude die met de samenwerking in de school wordt gehaald, wordt van waarde geacht.

Belangrijkste knelpunten

Het meest genoemde knelpunt is de financiering (genoemd door de helft van de respondenten). Ideeën zijn er voldoende, maar er is niet altijd genoeg budget. Een ander knelpunt dat werd genoemd, is de moeizame inpassing in de roosters (door de werkdruk/gebrek aan tijd). Ongeveer een derde van de respondenten gaf overigens aan geen knelpunten te ervaren.

REGIOPLAN
BELEIDSONDERZOEK

12

**ORGANISATIES
VOOR WELZIJN,
CULTUUR EN
SPORT**

12 Organisaties voor welzijn, cultuur en sport

Met 23 respondenten³⁸ is gesproken over samenwerking op het gebied van welzijn, cultuur en sport. Hieronder presenteren we, per organisatiesoort, de belangrijkste bevindingen uit deze interviews.

Welzijnsorganisaties

Iets meer dan de helft van de respondenten gaf aan dat hun school/bestuur samenwerkt met welzijnsorganisaties. Deze samenwerkingen, waarbij maatschappelijke betrokkenheid het belangrijkste thema is³⁹, kunnen verschillende vormen aannemen. Voorbeelden hiervan zijn maatschappelijke stages en het organiseren van activiteiten voor ouderen en gehandicapten. Het vaakst echter, vindt er samenwerking plaats in de vorm van lessen (series), projecten of pauzeprogramma's waarin leerlingen voorgelicht worden over onderwerpen als seksualiteit, alcohol en drugs, en diversiteit. Deze activiteiten beperken zich niet per definitie tot de leerlingen. Eén school gaf bijvoorbeeld aan samen te werken met een instelling voor verslavingszorg die workshops voor het personeel organiseert en beschikbaar is voor overleg over probleemleerlingen. Andere samenwerkingen die uit de gesprekken naar voren kwamen, waren samenwerkingen op het gebied van hulp en ondersteuning in de thuissituatie (met Bureau Jeugdzorg, het Centrum voor Jeugd en Gezin, of maatschappelijk werk), en het samen met een vrijwilligersorganisatie organiseren van naschoolse activiteiten voor jongeren die anders na schooltijd op straat zouden hangen. Ongeveer een derde van de scholen/besturen werkt op dit gebied samen met andere scholen. Een voorbeeld hiervan is een school die een onderdeel van het Centrum voor Jeugd en

³⁸ Waarvan veertien op schoolniveau en negen op bestuursniveau.

³⁹ Twee derde van de samenwerkingen met welzijnsorganisaties heeft hier betrekking op.

12 Organisaties voor welzijn, cultuur en sport

Gezin binnen de school heeft gehaald en, samen met andere scholen, bezig is hier een gezamenlijke formule voor te ontwikkelen.

Cultuurorganisaties

Twee derde van de respondenten gaf aan dat hun school/bestuur één of meerdere samenwerkingsverbanden is aangegaan met cultuurorganisaties. Enkelens gaven aan dat het daarbij (ook) ging om samenwerking in het kader van het vak ckv (culturele en kunstzinnige vorming). Er zijn samenwerkingen genoemd met theaters, filmhuizen, pop-podia, cultuurcentra en een bibliotheek. Deze samenwerkingen zijn veelal gericht op (kortlopende) projecten, wedstrijden, exposities, cultuurdagen et cetera.⁴⁰ Het komt echter ook voor dat er voorzieningen, zoals dramalokalen, met een culturele organisatie worden gedeeld. Enkele respondenten noemden samenwerking met een cultuurmakelaar of cultuurconsulent die het culturele programma voor de school coördineert.

Ongeveer een derde van de scholen/besturen werkt, als het gaat om cultuur, ook samen met andere scholen. Dit gebeurt echter bijna altijd op projectbasis. Enkele scholen gaven wel aan met andere vo-scholen bezig te zijn met het opzetten van een cultuurloket voor het voortgezet onderwijs in de regio of van een cultuurlab voor vmbo. Daar wordt dan gezamenlijk een subsidieaanvraag voor ingediend.

⁴⁰ Slechts enkele respondenten spraken van een structurele samenwerking, die in beide gevallen ook terugkwam in het curriculum van de school.

• 12 Organisaties voor welzijn, cultuur en sport

Sportorganisaties

Een ruime helft van de scholen/besturen die wij spraken, werkt samen op het gebied van sport. Bij een deel hiervan⁴¹ betreft het samenwerkingen ten behoeve van leerlingen die topsport beoefenen. Onder deze scholen bevinden zich ook zogenoemde LOOT-scholen.⁴² Het andere deel betreft samenwerkingen die meer gericht zijn op sport en gezondheid in brede zin. Dat gebeurt onder andere in landelijke netwerken als de Stichting Netwerk Sport Accent Scholen Nederland (gericht op een breed aanbod van sportieve en vormende activiteiten), waaraan één school deelnam. Verder kan worden gedacht aan samenwerkingen met:

- de gemeente (bijvoorbeeld in de vorm van sportservicepunt of buurtsportcoaches);
 - de GGD (adviesprojecten over gezonde voeding en gezond leven);
 - landelijk initiatieven als 'Run to be fit' (hardloop- en gezondheidsprogramma's);
- en natuurlijk met
- sportverenigingen in de regio (bijvoorbeeld voor sportactiviteiten en sportdagen. Een specifiek voorbeeld van dit laatste is de samenwerking tussen een school en een (betaald) voetbalclub, waarbij de voetballers leerlingen met een uitvalrisico een empowermenttraining geven in het stadion van de club.

⁴¹ Ongeveer vier tiende.

⁴² LOOT staat voor Landelijke Organisatie Onderwijs en Topsport.

12 Organisaties voor welzijn, cultuur en sport

Het merendeel van de respondenten gaf aan op sportgebied wel samen te werken met collega-scholen in de regio, maar dat is vaak niet structureel. Zo worden er bij wedstrijden wel eens sportlocaties gedeeld met collega-scholen, of werken topsport-scholen samen met andere topsport-scholen.

Belangrijkste pluspunten

De genoemde pluspunten van het samenwerken met organisaties voor welzijn, sport en cultuur betreffen alle de ontwikkeling van de leerlingen. Leerlingen komen door deze samenwerkingen niet alleen in aanraking met hun schoolomgeving maar ook met de bredere maatschappij. Ook krijgen ze de mogelijkheid om niet-schoolse (sportieve, artistieke of muzikale) talenten te ontdekken en te ontplooien. Naast het voordeel voor de leerlingen beschouwen veel respondenten het als een pluspunt dat er door deze samenwerkingen gemakkelijk gebruik kan worden gemaakt van deskundigheid en (soms ook) faciliteiten die de school zelf niet heeft. Bij één school bijvoorbeeld, worden de dramalessen gegeven door mensen van het plaatselijke theater, in het theater.

Belangrijkste knelpunten

Het meest besproken knelpunt van samenwerkingen met welzijns- cultuur- en sportorganisaties is de financiering.⁴³ Het beschikbare budget is vaak afkomstig van subsidies, en dat is een onzekere inkomstenbron. Zo zijn de maatschappelijke stages met ingang van schooljaar 2014-2015 niet meer verplicht en wordt de financiering ervan binnenkort stopgezet. Enkele bestuurders noemden in dit kader ook de financiële last voor ouders die deelname aan bepaalde programma's met zich meebrengt.

⁴³ Dit knelpunt werd door een derde van de respondenten genoemd.

12 Organisaties voor welzijn, cultuur en sport

Ook in de uitvoering kunnen zich knelpunten voordoen. Eén respondent stelde bijvoorbeeld dat welzijns- cultuur- en sportorganisaties niet altijd dezelfde taal spreken als scholen en weinig weten van de gang van zaken in het onderwijs. Dit kan de organisatie bemoeilijken omdat een school niet zo makkelijk 'ad hoc' beslissingen kan nemen (wat organisaties misschien wel kunnen). Ook de hoeveelheid tijd (voor afstemming en overleg) die in de samenwerking kan gaan zitten, kwam als knelpunt naar voren.

Een knelpunt waar vooral topsport-scholen mee te maken lijken te hebben, is het potentiële verschil in belangen. De school vindt het belangrijk dat de leerling zijn/haar diploma behaalt, terwijl de topsport-organisatie vooral is gericht op goede sportprestaties.

Een deel van de respondenten voor wie geldt dat de school samenwerkt met organisaties voor welzijn, cultuur en/of sport gaf overigens aan geen knelpunten te ervaren.⁴⁴

⁴⁴ Het gaat hier om een zesde deel van de respondenten.

REGIOPLAN
BELEIDSONDERZOEK

13

**OVERIGE SAMEN-
WERKINGEN**

13 Overige samenwerkingen

Samenwerkingen die respondenten niet onder de door ons benoemde thema's konden scharen, hebben we samengenomen onder de noemer 'overige samenwerkingen'. We hebben uiteindelijk 27 overige samenwerkingen besproken (met 26 respondenten⁴⁵). Deze bleken, hoewel uiteraard divers, bijna allemaal te kunnen worden ingedeeld in een zestal categorieën, namelijk:

- samenwerkingen vanuit een specifieke grondslag (3x genoemd);
- samenwerkingen vanuit een specifieke schoolsoort (4x genoemd);
- samenwerkingen tussen kleine besturen (3x genoemd);
- samenwerkingen met de gemeente en/of jeugdzorginstellingen (3x genoemd);
- samenwerkingen op een specifiek thema (4x genoemd); en
- regionale samenwerkingen (8x genoemd).⁴⁶

Samenwerkingen vanuit een specifieke grondslag

Drie respondenten noemden een samenwerking tussen scholen met dezelfde religieuze achtergrond. Het betreft hier in feite twee samenwerkingsverbanden. De eerste is het 'Bestuurdersoverleg reformatorisch vo', waarin scholen elkaar helpen met het geven van goed onderwijs vanuit het

⁴⁵ Waarvan vijftien op schoolniveau en elf op bestuursniveau.

⁴⁶ Twee van de 27 samenwerkingen konden niet op deze manier worden 'ingedeeld'. De eerste is een samenwerking tussen een vmbo-school een pabo, waarbij pabo-studenten in de school worden ontvangen teneinde hun bekendheid met vakonderwijs te vergroten en vooroordelen over maritiem en technisch onderwijs weg te nemen. De tweede betreft een samenwerking tussen een categorale mavo en een havo/vwo-school waarbij intensief wordt overlegd over leerlingen die mogelijk kunnen opstromen naar de havo.

13 Overige samenwerkingen

reformatorisch gedachtengoed.⁴⁷ Dit samenwerkingsverband bestaat al meer dan 15 jaar en omvat alle zeven reformatorische vo-scholen in Nederland. Daarnaast zijn ook een mbo, een pabo, en een vo-lerarenopleiding eraan gelieerd. Het tweede samenwerkingsverband is 'Fricolore' waarbij verschillende christelijke scholen (van praktijkonderwijs tot gymnasium) er samen naar streven het christelijk onderwijs in Friesland op de kaart te blijven zetten.

Samenwerking vanuit een specifieke schoolsoort

De stichting Zelfstandig Gymnasium werd door vier respondenten als samenwerking genoemd. Alle zelfstandige gymnasia in Nederland zijn bij dit platform, dat al meer dan twintig jaar bestaat, aangesloten. Doelen van de samenwerking zijn belangenbehartiging op landelijk niveau en het gezamenlijk ontwikkelen van onderwijskundige verbeteringen (zoals bijvoorbeeld een honours-programma voor hoogbegaafde leerlingen). De stichting organiseert door het hele land ook activiteiten voor gymnasiumleerlingen, zoals festivals, sporttoernooien en een schaaktoernooi.

Samenwerkingen tussen kleine besturen

Drie respondenten noemden een samenwerking tussen kleine besturen die bestaan uit één of enkele scholen. Bij twee respondenten betrof het de 'Coöperatie VO'. Dit is een vereniging die in 2003 is opgericht en waarin scholen van kleine besturen op inhoudelijke thema's met elkaar samenwerken.⁴⁸

⁴⁷ Genoemd door twee respondenten.

⁴⁸ In 2014 waren er 44 scholen lid.

13 Overige samenwerkingen

De door de derde respondent genoemde samenwerking betreft een bestuurlijke samenwerking van een aantal eenpitters in het Groene Hart ('Om het Groene Hart' genaamd) waarin onderlinge mobiliteit van personeel; uitwisseling, en leren van elkaar centraal staan.

Samenwerkingen met gemeenten en/of jeugdzorginstellingen

Twee respondenten gaven aan dat hun school/bestuur een samenwerkingsverband heeft met gemeenten, en bij één respondent was er sprake van samenwerking met een instelling voor jeugdzorg. In alle drie de gevallen gaat het om structurele samenwerkingen. De samenwerking met de jeugdzorg bestaat eruit dat een instelling die gespecialiseerd is in de begeleiding van licht verstandelijk beperkten in de school (voor praktijkonderwijs) een ruimte huurt waar zij, in nauw overleg met de school, dagbehandeling en spreekuren voor ouders en leerlingen uitvoert. De twee samenwerkingen met de gemeenten hebben de vorm van regelmatig overleg dat qua inhoud, thematiek en frequentie verder gaan dan de 'gebruikelijke' overleggen met gemeenten.

Samenwerkingen op een specifiek thema

Vier respondenten noemden een samenwerking die betrekking heeft op een specifiek thema. Zo is één school een Unesco-oriëntatieschool.⁴⁹ Twee andere respondenten gaven aan samenwerkingen te zijn aangegaan in het kader van de Wiskunde Olympiade of in het kader van een technasium. De laatste respondent noemde het samenwerkingsverband 'Bètapartners' waarbinnen 35 vo-scholen, het

⁴⁹ Er zijn in Nederland 32 Unescoscholen en zes oriëntatiescholen. Unecoscholen stellen de thema's vrede, intercultureel leren, wereldburgerschap en duurzaamheid structureel aan de orde. Oriëntatiescholen hebben een jaar om zich te kwalificeren.

13 Overige samenwerkingen

bedrijfsleven, hogescholen en universiteiten werken aan professionele ontwikkeling en de kwaliteit en aantrekkelijkheid van het bètaonderwijs. Deze samenwerkingen zijn structureel, met uitzondering van de Unesco-oriëntatieschool.

Regionale Samenwerking

Acht respondenten hebben aangegeven dat hun school/bestuur betrokken is bij wat een regionale samenwerking genoemd zou kunnen worden. Het gaat daarbij om een veelheid van thema's. Aan de ene kant zijn er voorbeelden als het 'Directeurenoverleg vo Den-Bosch' (gericht op afstemming en coördinatie van het onderwijs in de gemeente) en 'Building Breda' (gericht op kwalitatief goede onderwijshuisvesting in een gemeente waar de huisvestingsverantwoordelijkheden zijn doorgedecentraliseerd). Aan de andere kant zijn er samenwerkingen waarbij meerdere partners betrokken zijn, zoals de 'Adviesraad internationaal onderwijs Noord-Nederland' (waarin met hoger onderwijs, gemeenten en bedrijfsleven wordt gewerkt aan zo goed mogelijk internationaal onderwijs in de regio), het 'Nationaal programma Rotterdam-Zuid' (gericht op het terugdringen van achterstanden in wonen, werken, onderwijs en op veiligheid), en het 'Limburgs Economic Development' (waarbij het bedrijfsleven en de verschillende onderwijssectoren samen werken aan een sterke lokale economie).